

hetzelfde onderwerp behandelde, was het tweede doek verder van de natuur geweken, en de gedachte, het geestelijke, er sterker in uitgezegd. Het oudste werk op de tentoonstelling (1908) waren impressies van grijsbruine landschappen, avond- en maanlichtstemmingen. Daarna volgden landschappen en stillevens in pure, lichtende kleuren, in strakke sobere lijnen. Een oude Zeeuwsche dorpskerk (1911) stond in violette schaduw plastisch opgebouwd tegen een lichte lucht.

In een duinlandschap liet hij de natuurkleur los. Puur-blauw schilderde hij het duin als een zacht-opgaande golf van kristallijne water, waar de hemel in weerspiegelt, omdat blauw beter dan de gele zandkleur de puurheid van het geziene uitdrukte. Een weldadige rust lag in het doek en men onderging sterk de geestelijke zuiverheid en klaarheid.

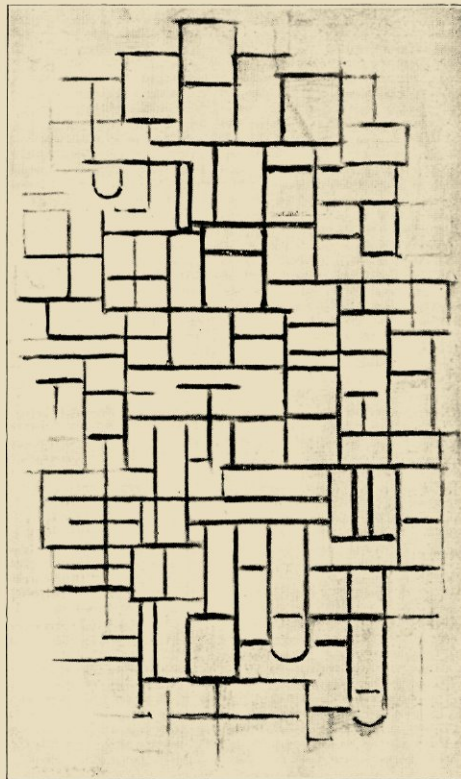
In een bloemstuk trachtte Mondriaan zich langs symbolischen weg te uiten. De gedachte aan dood en leven wilde hij geven met een groote, witte, wegstervende chrysanth, gezien tegen lichten fond naast een zwart gordijn. Als de schim van een skelet in profiel was de bloem, verlept hingen de groene blaren neer, gelijk de knokenarmen van een geraamte; en hoog tegen de lijst aan stond daar haar teedervolle, bijna etherische bloemkop, met de blaren, deels kwijnend langs den steel gehangen, deels zacht naar binnen toe gebogen. En de dag streek er over heen als een zachte adem. De aandoening was broos als een zeepbel die

uitblaast, of als nevel en maneglans; onwezenlijk als een geestverschijning.

Steeds geloofde Mondriaan aanvankelijk, het innerlijke te kunnen beelden langs de natuurlijke schilderwijze; maar later kreeg hij de overtuiging, dat het hem onmogelijk was. Mag ik aandacht vragen voor het woordje „hem”? Want daarmee is hij immers verantwoord? Wie hem de kunst van eeuwen voorhouden; den arbeid der grootste kunstenaars; wie met onzen groot-

sten beginnen; krijgen ongetwijfeld gelijk, zoolang de strijd gaat over de mogelijkheid in het algemeen der uitbeelding van het innerlijke en het uiterlijke. Doch Mondriaan spreekt alleen van zich zelve; althans hooren wij hem zonder verweer aan, zoolang hij voor en vanzichzelf spreekt.

Alle uiterlijke dingen, als licht, toon, stemming, atmosfeer, kwamen hem meer en meer hinderlijk voor, waar het er om te doen was het innerlijke te geven. Ook de natuurlijke vorm bracht zooveel uiterlijks mee, dat, beeld-

COMPOSITIE DOOR P. MONDRIAAN.

de hij dezen, het innerlijke er door overschaduwde werd. Dus ook dien liet hij los. Zoo streed hij tegen het natuurlijke, het schilderachtige, dat hij toevallig en niet logisch vond, en werd de innerlijke bouw en het rythme der dingen, dat wél logisch was, hoofdzaak. Mondriaan meent, dat de moderne tijd het logische langzamerhand eischt, en, blijkbaar getroffen door het grillige in het natuurlijke, neemt hij aan, dat de kunst zich meer en meer van het natuurlijke, het